

Vai Latvijā gaidāms mantojuma nodoklis? 1/32/24

Projektu vadītāja nodokļu konsultāciju
nodaļā, PwC Latvija
Viktorija Lavrova

Vecākā konsultante nodokļu konsultāciju
nodaļā, PwC Latvija
Madara Hmejevska

Mantojuma nodoklis ir nodoklis, ko piemēro personām, kuras saņem īpašumu vai naudu no mantojuma atstājēja. Mantojuma nodokļa likmes un atbrīvojumi dažādās valstīs var atšķirties atkarībā no mantinieku radniecības pakāpes, mantotās vērtības un citiem kritērijiem. Latvijā mantojuma nodoklis nav ieviests. Šajā rakstā apskatīsim Finanšu ministrijas izstrādāto priekšlikumu ieviest mantojuma nodokli Latvijā, kas identificēts ziņojumā "Darbaspēka izmaksu esošās situācijas novērtējums un priekšlikumi tālākai rīcībai", kas ir viens no nodokļu politikas uzstādījumu plānošanas dokumentiem.

Latvijā pašlaik mantojuma nodokli neiekasē, izņemot dažus gadījumus, kad ar iedzīvotāju ienākuma nodokli (IIN) apliek mantoto pensiju shēmas kapitālu vai autortiesību mantinieku gūto ienākumu, kas konkrēti definēts IIN likumā. IIN nav jāmaksā arī par dāvinājumiem, kas saņemti no laulātā vai radiniekim līdz trešajai pakāpei. Jūnijā publicētajā politikas plānošanas dokumentā ir ietverti priekšlikumi Latvijā ieviest mantojuma un dāvinājuma nodokli, lai mazinātu ienākumu nevienlīdzību un palielinātu valsts budžeta ieņēmumus. Šāds nodoklis ir ieviests daudzās Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (ESAO) valstīs, tostarp Lietuvā.

Balstoties uz Lietuvas pieredzi, mantojuma nodokli piemēro personām, kas mantojušas nekustamo un kustamo mantu (tostarp vērtspapīrus un naudu). Nodokļa bāze ir 70% no mantotajiem aktīviem, un nodokļa likme ir atkarīga no mantotās vērtības un mantinieku radniecības pakāpes. Piemēram, mantojumam, kura vērtība ir līdz 150 000 eiro, piemērojamā mantojuma nodokļa likme ir 5%, bet mantojumam, kura vērtība šo slieksni pārsniedz, piemēro 10% likmi. Mantojuma nodokļa fiskālā ietekme uz budžetu rada ieņēmumus, kuru apjoms bija no 1,95 miljoniem eiro 2020. gadā līdz 3,11 miljoniem eiro 2022. gadā.

Attiecībā uz dāvinājumiem, līdzīgi kā Latvijā, arī Lietuvā šobrīd dāvinājuma nodoklis dāvinājumiem no radiniekiem nav piemērojams. Citos gadījumos piemēro 15% IIN likmi dāvinājuma daļai, kas pārsniedz 2500 eiro ar noteikumu, ka dāvanu kopsumma nepārsniedz 120 vidējās algas.

Nemot vērā kaimiņvalsts pieredzi, kā arī mantojuma nodokļa izplatību ESAO valstīs, Finanšu ministrija ir izstrādājusi priekšlikumu ieviest mantojuma un dāvinājuma nodokli, ja mantojuma vai dāvinājuma vērtība pārsniedz 500 000 eiro gadā. Piemērojamā mantojuma nodokļa likme būtu 1%, to maksātu mantojuma vai dāvinājuma saņēmējs, un tā fiskālā ietekme uz valsts budžetu vērtējama 1-3 miljonu eiro apmērā. Līdzīgs priekšlikums ieviest mantojuma nodokli ir ietverts arī valsts pētījumu programmas "Ēnu ekonomikas mazināšana valsts ilgtspējīgas attīstības nodrošināšanai" ietvaros. Kaut arī nav minēta konkrēta likme, ko piemērotu mantojumam, nodokļa ieviešana radītu ieņēmumus līdz 11 200 000 eiro gadā, kas aplēsti, balstoties uz valsts reģistros pieejamo informāciju par nodevu samaksu, mantiniekiem nostiprinot tiesības uz īpašumu Zemesgrāmatā.

Neraugoties uz ziņojumā norādīto, priekšlikums rada gan jautājumus, gan izaicinājumus, piemēram:

- kā novērst iespējamus izvairīšanās mehānismus un īpašumu vai dāvinājumu pārstrukturēšanu;
- kā saskaņot potenciālā nodokļa likmi un atbrīvojumu no nodokļa ar citu valstu nodokļu

normatīvo aktu prasībām;

- kā nokomunicēt nodokļa mērķus un labumus sabiedrībai, īpaši ņemot vērā to, ka dāvinājumu no radiniekiem aplikšanu ar nodokļiem plānots ieviest kopā ar mantojuma nodokli.

Tādējādi mantojuma un dāvinājuma nodokļa ieviešana Latvijā ir sarežģīts jautājums, kas sasaistās ar pēdējo trīs gadu laikā aktualizētajām sabiedriskajām diskusijām un politisko konsensu par nodokļa ieviešanas labumu sabiedrībai kopumā, tāpēc turpināsim sekot līdzi priekšlikuma attīstībai politikas veidotāju vidū.